

PSYCHOLOGIE U NÁS A JINDE

ZA DOC. PhDr. LUDMILOU KOLÁŘIKOVOU

Dne 22. dubna 1968 zemřela po těžké nemoci doc. PhDr. Ludmila Kolářiková, vědecká pracovnice katedry psychologie filosofické fakulty UJEP v Brně, místopředsedkyně brněnské pobočky Československé psychologické společnosti a zakladatelka univerzitní stolice psychologie na filosofické fakultě PU v Olomouci.

Doc. Ludmila Kolářiková umírá na počátku celonárodního úsilí, které směřuje nejen k vytčení nových cílů a k naplnění ideálů vpravdě humanitních, ale též k důslednému odčinění všech křivd a bezpráví, k nimž v posledních dvaceti letech u nás došlo. Následky patologických mechanismů společenského dění jsou obzvlášť pro jedince těžko napravitelné, poněvadž psychický čas je nezvratný. V rehabilitačním úsilí spočívá jen možnost ex post přiznat hodnotu práci, působení, postojům nebo dokonce životům jedinců, o nichž se ví, že mohli žít jinak — lépe a snáze. Zároveň rehabilitační proces stvrzuje oprávněnost postoje postižených. I to má hluboký smysl. A jeho úplné prožití nebylo doc. PhDr. Kolářikové umožněno.

Ludmila Kolářiková se narodila 17. prosince 1909 v Drysicích u Vyškova. Pocházela z chudobné rodiny. Otec byl sezónním zedníkem a v r. 1918 tragicky zemřel. Kolářiková byla nejmladší ze šesti dětí. Nemohla být podporována rodinou, živila se kondicemi a houževnatě studovala. Maturovala v r. 1929 na vyškovském gymnasiu s vyznamenáním. Poté studovala na filosofické fakultě v Brně filosofii, latinu a řečtinu. Státní zkoušky složila v r. 1935. V r. 1939 dosáhla doktorát z filosofie. Už během studia se zajímala o psychologii a pracovala u prof. M. Rostohara jako pomocná vědecká síla. Mezi r. 1935 až 1945 působila jako středoškolská profesorka na gymnasiu; nejprve učila na dívčím reálném gymnasiu v Brně na Mendlově náměstí, od r. 1940 na V. reálném gymnasiu v Brně-Žabovřeskách.

Její zájem o psychologii se stále prohluboval. Už za studií se aktivně účastnila V. sjezdu pro výzkum dítěte, který se konal v r. 1933 v Brně. Na Vseslovanském psychologickém sjezdu v Lublani v r. 1937 přednesla referát „Prostorové, časové a kauzální pojmy a soudy u dětí předškolního věku“. V době působení na střední škole pracovala jako psycholožka ve Studentské poradně v Brně; od r. 1940 také jako externí pracovnice Ústavu lidské práce v Praze. V rámci tohoto působení se zabývala výběrem studentů na gymnasia, volbou povolání vůbec, analyzovala potíže ve studiu kvartánů, věnovala pozornost abiturientům. Recenzovala statě do časopisu Psychologie, který od r. 1935 vycházel v Brně.

Po osvobození byla v září r. 1945 pověřena funkcí asistentky psychologického ústavu filosofické fakulty Masarykovy university. V prosinci 1946 se habilitovala pro obor psychologie prací „Aristotelova psychologie ve světle psychologie moderní“. Venia docendi jí byla udělena dekretem MŠO ze dne 4. II. 1947. V letním semestru šk. r. 1946/47 přednášela nejen na filosofické fakultě a Vysoké škole sociální v Brně, ale byla pověřena přednáškami na filosofické a pedagogické fakultě Palackého university v Olomouci. Tam také založila psychologický ústav. V rámci působení na Palackého universitě konala řadu přednáškových cyklů z psychologie pro učitele v Gottwaldově, v Uherském Hradišti, v Opavě a v Šumperku; rovněž pro učitelky mateřských školek konala pět kursů v Brně a v Ostravě.

Pro nedostatek vysokoškolských učitelů psychologie přednášela doc. Kolářiková mnoho oborů: dětskou a pedagogickou psychologii, psychologii obecnou, psychologii osobnosti a dějiny psychologie. V některých semestrech byla pověřena i přednáškami z pomocných oborů psychologie — biologií a anatomií nervové soustavy. Přes široký záběr pedagogické činnosti spočíval její vědecký zájem především v psychologii dítěte a později v psychologii osobnosti.

V září r. 1951 byla doc. L. Kolářiková ve shodě s novou úpravou vysokých škol ustanovena zástupkyní státního docenta na filosofické fakultě. Za svoje náboženské vyznání byla v padesátých letech pronásledována. Tíživě působící atmosféra vnucující bezpartijním vysokoškolským učitelům existenční nejistotu, naprosté nepochopení ze strany tehdejšího rektora university, právě tak jako nedostatek odvahy některých funkcionářů filosofické fakulty v té době donutily docentku L. Kolářikovou, aby se v r. 1957 habilitovala novou prací „Osobnost posluchače filosofické fakulty“.

Nedemokratické způsoby zacházení s bezpartijními, jejich diskriminace a pronásledování věřících vedly k tomu, že žádost L. Kolářikové o udělení docentury byla zamítnuta dekretem rektora ze dne 14. V. 1958. Doc. L. Kolářiková působila na fakultě dále jako

odborná asistentka. Vnějšími okolnostmi a chronickou traumatizací pro svůj světový názor byla nucena odejít ke dni 23. září 1960 do invalidního důchodu. Teprve 1. dubna 1966 byla kladně vyřizena její žádost o jmenování státní docentkou a vzhledem k úsilovnému jejímu přání zapojit se do práce a opět pedagogicky působit, vyšla ji lékařská komise vstříc a uznala ji schopnou práce ke dni 1. září 1967. Její zdraví však bylo už natolik narušeno, že se nikdy na pracoviště nevrátila. Akutní onemocnění ji na podzim minulého roku upoutalo na lůžko III. interní kliniky jakultní nemocnice v Brně, kde také zemřela.

Ve chvílích smutného rozloučení věnujme alespoň pár řádků její práci a její osobnosti.

Doc. Kolářiková měla pro psychologické poznání, zvláště pak pro vcítění se do prožívání druhého člověka neobyčejné předpoklady. Její intelektová výbava prošla znamenitým výcvikem při studiu klasické filologie, kterou doc. Kolářiková absolvovala u nejlepších odborníků. V psychologii vyrůstala pod vedením prof. Rostohara. Pracovala však samostatně, formulovala vždy problémy jasně a byla jí mnohem bližší preciznost myšlení doc. Kratiny. Při řešení jednotlivých psychologických problémů uplatňovala doc. Kolářiková vedle střízlivého a věcně podloženého přístupu hlubokou a osobitou analýzu vztahů mezi pojmy. V jejím myšlenkovém zpracování se projevovala tendence postihnout celky a snaha vysvětlit jejich vztahy uplatněním řádově vyšších principů a zákonitostí. V tom byla ovlivněna jak Aristotelem, tak gestaltisty. Láska k Aristotelovi působí i na její orientaci v psychologii osobnosti. Kolářiková preferuje vrstevné teorie osobnosti; duchovněná orientace zase souvisí s její filozofickou fundovaností a světovým názorem. Není však v interpretacích jednostranná. Kauzální vysvětlení umocňovala teleologickým. Dovedla postihnout chování i z hlediska reflexologického, ovšem správně podřadila tento výklad interpretaci, v níž se uplatňoval i sociální zřetel. Čistě biologické orientaci byla vzdálena. Rovněž se distancovala od faktorových teorií osobnosti. Kvantitativní hledisko podřadila kvalitativnímu. V duchu těchto obecných myšlenek koncipovala své jednotlivé práce a přispěla jimi k rozvoji psychologie v Československu.

Za velice těžkých podmínek, s neobvyklou radostí a houževnatostí právě tak jako s nemírnou obětavostí a zodpovědností plnila své pedagogické povinnosti. Ve své filozofii odmítala mýtus všezařiditelnosti a všeovládatelnosti světa — mýtus moderního člověka, který eliminuje víru, smrt a bolest, a v podstatě nepočítá s tím s čím počítat nelze. Individuální aktivitu udržovala v zodpovědnosti vůči řádu — pořádku, který není dán, ale který může být uznán. Kloučila se k pojetí reality, kterou nepovažovala za racionální. Studovala ji z hlediska mechanismů racionalizace. Tento nekonečný proces se snažila u každého pochopit. Svou filozofii uplatňovala v mezilidském působení. Vypěralo z hluboké lásky k člověku. Proto také nikoho nedovedla odsoudit, ale snažila se vždy pochopit, povznést a učinit ho lepším než je.

Ti, kteří měli možnost v její blízkosti žít, nezapomenou na čistotu její podoby lidství, nezapomenou, že byla obdařena údělem dávat víc než dostávat a budou pamětlivi toho, že se v její přítomnosti cítili lepšími.

M. S.

Seznam prací doc. PhDr. L. Kolářikové

I. Studie a články

Vývoj zrakové představy z názoru u dívek školního věku. Sborník V. sjezdu pro výzkum dítěte, Brno 1934.

Dětská představivost v předškolním věku. Sborník přednášek pro učitelky mateřských škol, Brno 1936.

Prostorové a časové relační soudy a pojmy u dětí. Psychologie III, 1937.

Kausalita u dětí předškolního věku. Psychologie IV, 1938.

Vývoj zrakové představy z názoru u dívek ve školním věku. Psychologie V, 1939.

Vývoj dětské řeči a myšlení. Sborník „Šťastné dítě“, Praha 1941.

K vymezení pojmu inteligence. Psychologie VII, 1942.

Psychologie dítěte. (Duševní vývoj dítěte předškolního věku.) Brno 1942.

Psychologický výzkum inteligence nastávajících primánů v Brně v letech 1940 a 1941.

Psychologie VIII, 1943.

Aristotelova psychologie. (Nedokončeno.) Psychologie IX, 1944.

Jan Uher jako psycholog. Psychologie IX, 1944.

Za Janem Uhrem. Česká mysl, 49, 1945.

Aristotelova psychologie. Psychologie IX, 1946.

Výchova na mateřských školách v duchu nové psychologie. Sborník „Česká mateřská škola do nového údobí“, Brno 1946.

Aristotelova psychologie ve světle psychologie moderní. Brno 1946. (Habilitační práce, nepublikováno.)

Pojem entelechie v Aristotelově psychologii. Filosofická revue XV, Olomouc 1947.

K teorii vrstev. Psychologie XII, 1949.

Vědecké dílo prof. V. Chmelaře. Sborník prací FF MU III, Brno 1954.

Dialektika charakteru. Sborník prací FF MU VI, Brno 1957.

Psychologie osobnosti posluchače filosofické fakulty. Brno 1957. (Habilitační práce, nepublikováno.)

Možnosti psychologické práce na úseku školní a mimoškolní výchovné péče o mládež. (L. Kolářiková - B. Bárta.) Sborník: Využití psychologie v soc. společ. praxi, Bratislava 1959.

Využití psychologie dítěte v kolektivních zařízeních pro děti do 3 let. Zdravotnická pracovnice, 1960.

Příspěvek k psychologii osobnosti vysokoškolského posluchače. Sborník FF UJEP, Brno 1962.

Struktura osobnosti. Sborník FF UJEP, Brno 1962.

Pojetí osobnosti v psychologii. Čs. psychologie VI, 1962.

Cesty rozvoje české poválečné psychologie dítěte v teorii a praxi. Pedagogika XII, 1962.

Osobnost jako předmět výchovy. (Rukopis pro Pedagogickou psychologii.)

Význam různých forem dětské činnosti pro utváření osobnosti dítěte. Předškolná výchova XIX, 1965.

O lidech stárnoucích a starých. Zdravotnická pracovnice, 1965.

Význam hry a hraček v období kojence a batolete. Předškolná výchova XX, 1966.

Psychologické problémy v domovech důchodců. Praha 1966. (Vydalo Tiskové a propagační odd. Stát. úřadu soc. zabezpečení.)

Problémy vývoje a utváření osobnosti v dětství a mládí. Sborník: K problémům psychologie osobnosti. Praha 1967.

Osobnost a dílo prof. M. Rostohara. Sborník prací FF BU, XVI, Brno 1967.

Ontogeneze psychiky. (Připraveno k publikování pro SPN.)

Meili-Rohracher: Učebnice experimentální psychologie, překlad 2., 3. a 4. kap., Praha, 1967.

Kerlinger F. N.: Základy výzkumu chování, překlad 30. a 31. kap. (v tisku).

II. Recenze a zprávy

O. Glos: Příspěvek ke genetickému studiu vnímání. Psychologie I, 1935.

K. Černocký: Psychologie dětství. Psychologie II, 1936.

J. Vaněk: Studie o dětském myšlení. Psychologie II, 1936.

A. Meili: *Psychologische Diagnostik*. Psychologie III, 1937.

O. Glos: Studie z psychologie myšlení. Psychologie III, 1937.

Poznámky ke Glosovým poznámkám k mému referátu o jeho studii. Psychologie IV, 1938.

H. Jankowska: Eidetische Bilder und Halluzinationen. Psychologie V, 1939.

J. Uher: Středoškolský student a jeho svět. Psychologie 1939.

S. Studeneckí: Bewährung von Massenprüfungen und ihre Fehlerquellen. Psychologie V, 1939.

A. Weiss-Nägel: Utváranie osobnosti dieťaťa. Psychologie V, 1939.

K. Černocký: Psychologický slovník Psychologie VI, 1941.

A. Bláha: Dnešní krise rodinného života. Psychologie VII, 1942.

J. Burjanek: O romantickém názoru na inspiraci. Psychologie VIII, 1943.

K. Černocký: Správné zaměření životní. Psychologie VIII, 1943.

M. Rostohar: Psychologie dítěte, duševní vývoj dítěte v předškolním věku. Psychologie VIII, 1943.

M. Fügnerová: Jak odpovíš těm nejmenším. Psychologie IX, 1944.

A. Wenzel: Seelisches Leben — lebendiger Geist. Psychologie IX, 1944.

Ph. Lersch: Duše a svět. Psychologie IX, 1944.

F. Kratina: Psychologie. Psychologie XII, 1949.

F. Kratina: Psychologie. Naše věda XXVI, 1948/9.

- VI. Tardy: Psychologie dítěte a dospívající mládeže. *Pedagogika* I, 1956.
 VI. Tardy: Psychologie dítěte a dospívající mládeže. Sborník prací FF MU, 1957.
 N. D. Levitov: Otázky psychologie charakteru. Sborník prací FF MU, 1957.
 Brohm-Brunecký-Holub: Duševní vývoj dítěte a jeho poruchy. Sborník prací FF MU, 1957.
 T. Nowogrodzki: Entwicklungspsychologie. Čs. psychologie II, 1958.
 H. Remplein: Die menschliche Entwicklung in der Kindheit und Reifezeit. Čs. psychologie III, 1959.
 G. S. Hall - G. Lindzey: Theories of Personality. Čs. psychologie III, 1959.
 J. Stavěl: Dějiny psychologie I. (Psychologie v antice.) Čs. psychologie III, 1959.
 VI. Tardy: Dějiny empirické psychologie. I. díl (19. stol.). Čs. psychologie IV, 1960.
 Teyschl-Brunecký: Duševní vývoj a výchova dítěte. Čs. psychologie IV, 1960.
 K. Čukovskij: Od dvou do pěti. Čs. psychologie IV, 1960.
 Dětské kresby na zastávce smrti. Terezín 1942—1944. Čs. psychologie, 1960.
 L. Kubička: Psychologie školního dítěte a jeho výchova v rodině. Čs. psychologie IV, 1962.
 E. J. Ignatěv: Psychologie zobrazovací činnosti dítěte. *Pedagogika* XII, 1962.
 Beiträge zur Entwicklungspsychologie des Kindes. Bht 2. *Pedagogika* XII, 1962.
 Zagala-Szuman: Malujemy. Čs. psychologie VII, 1963.
 Zpráva o XXIV. kongresu Německé společnosti pro psychologii. *Pedagogika* IX, 1965.
 VI. Tardy: Dějiny psychologie do vzniku samostatné psychologie. *Pedagogika* XII, 1966.
 VI. Tardy: Psychologie osobnosti. *Pedagogika*, 1966.
 L. Srp - J. Syrovátková: Duševní vývoj a výchova od narození do dospělosti. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa* III, 1967/68.

PROFESOR G. W. ALLPORT

Dne 9. října 1967 zemřel prof. G. W. Allport. Jeho pozoruhodné životní dílo, pevně kotvící v humanistické filosofii, si jistě zaslouží hlubší zamyšlení. Dnes si jen připomeňme jeho nesnadnou úlohu, kterou sehrál jako prostředník mezi evropskou a americkou psychologií. Vyškolen v Hamburku u W. Sterna, přijal za své jeho personalistické východisko, aby je pak originálně rozvinul ve svých studiích z psychologie osobnosti. Tato orientace mu poskytla nejen spolehlivou oporu pro bojovnou polemiku se standardem severoamerického psychologického myšlení, ale otevřela mu zároveň po druhé světové válce doširoka dveře evropské psychologie. Dnes tu je autorem nejen často překládaným, ale ještě častěji s opravdovým respektem citovaným. Sám hluboce přesvědčen o správnosti jeho filosofického východiska, chtěl bych vyslovit lítost nad jeho úmrtím za všechny jeho oddané čtenáře u nás v Československu.

Jiří Mrkvička

I. STRETNUTIE PSYCHOLOGOV PODUNAJSKÝCH KRAJÍN

Z iniciatívy Ústavu experimentálnej psychológie SAV v Bratislave konalo sa v dňoch 14.—19. sept. 1967 v Bratislave a v Smoleniciach I. stretnutie psychologov podunajských krajín. Hlavnú náplň stretnutia tvorilo sympóziu o problémoch vnímania. Stretnutia sa zúčastnilo 55 odborníkov z 11 európskych krajín a prerástlo tak vymedzený geografický rámec. Na sympóziu o vnímaní odeslalo 30 referátov a 7 sa odovzdalo písomne. Témy referátov sa týkali najrôznejších otázok psychológie vnímania, metodologických problémov a najnovších experimentálnych výskumov z príslušných oblastí.

Prof. *Rohracher* (Viedeň) sa v svojom príspevku zamyslel nad súčasnými koncep-

ciami psychológie vnímania. Významné objavy neurofyziológie zmyslov nemajú primeraný psychologický pendant. Hlavný problém psychológie vnímania vidí *Rohracher* vo výskume toho, čo sa dá na základe subjektívneho sveta vnemov vypovedať o objektívnej skutočnosti. Prof. *Metzger* (Münster) na príklade opticko-haptických ilúzií rozmerov pri trojdimenzionálnych predmetoch ukázal, ako zdánlivo nenáročné výskumné techniky môžu prispieť k riešeniu základných otázok. Vyvracia názor, že tieto ilúzie sa vyskytujú len v umelej laboratórnej situácii a popiera všeobecnú teóriu, podľa ktorej sa dvojrozmerné figúry dajú chápať ako zobrazenia trojrozmerných rozdelení. *Daniľova* (Moskva) referovala o neuronálnych mechanizmoch synchronizácie a desynchronizácie mozgovej elektrickej aktivity. Podstatu